

Broj: UPI 05/1-02-19-4-81/23
Sarajevo, 31.08.2023. godine

Federalno ministarstvo okoliša i turizma, na osnovu čl. 65. i 71. Zakona o zaštiti okoliša („Službene novine Federacije BiH“ broj 15/21) i člana 7. stav (1) tačka a) Uredbe o projektima za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš i projektima za koje se odlučuje o potrebi procjene uticaja na okoliš („Službene novine Federacije BiH“ broj 51/21, 33/22 i 104/22) i člana 200. Zakona o upravnom postupku („Službene novine Federacije BiH“ br 2/98, 48/99 i 61 /22), rješavajući po zahtjevu stranke JP „Elektroprivreda HZ HB“ d.d. Mostar, za prethodnu procjenu uticaja na okoliš za – Projekat izgradnje Vjetroelektrane „Poklečani“ instalirane snage 132 MW, općina Posušje, **donosi**

RJEŠENJE

1. Utvrđuje se da za Projekat izgradnje Vjetroelektrane „Poklečani“ instalirane snage 132 MW, općina Posušje, nije potrebno dalje provođenje procjene uticaja na okoliš putem izrade Studije uticaja na okoliš.

Dalje provođenje procjene utjecaja na okoliš izradom Studije utjecaja na okoliš nije potrebno iz sljedećih razloga:

- Navedena aktivnost se ne nalazi u Prilogu I Uredbe o projektima za koja je obavezna procjena utjecaja na okoliš i projektima za koje se odlučuje o potrebi procjene utjecaja na okoliš („Službene novine Federacije BiH“ broj: 51/21, 33/22 i 104/22),
- Na temelju kriterija iz priloga IV. Uredbe, o karakteristikama projekta, lokaciji projekta, karakteristikama potencijalnog uticaja, te uticaja koji su opisani u Zahtjevu investitora,
- Uključivanjem javnosti i zainteresirane javnosti, na osnovu primjedbi i komentara koji su dostavljeni u zakonskom roku, a sadržani su u ovom Rješenju, konstatovano je da tokom rada neće biti značajnih uticaja na okoliš i zdravlje ljudi, a mjere zaštite okoliša tokom eksploatacije sadržane su u tački 3. dispozitiva ovog Rješenja.

2. Prethodna tačka 1. ovog dispozitiva odnosi se na Projekat izgradnje Vjetroelektrane „Poklečani“ instalirane snage 132 MW, općina Posušje:

a) Podaci o nositelju projekta: JP „Elektroprivreda HZ HB“ d. d. Mostar, Ulica kralja Petra Krešimira IV, 6-A Mostar, odgovorna osoba: dr.sc. Drago Bago, dipl.ing.el. v.d. Generalni direktor,

b) Podaci o lokaciji i sažeti opis lokacije projekta:

VE Poklečani bit će smještena u Županiji Zapadnohercegovačkoj, u sjevernom dijelu općine Posušje, na planini Štitar i Debelom brdu iznad naselja Poklečani i Rakitno.

VE Poklečani nalaziti će se između naselja Poklečani i Parka prirode Blidinje. Lokacija buduće VE Poklečani od centra Posušja, udaljena je cca. 13 km zračne linije, od Blidinjskog jezera cca. 4,5 km zračne linije, od Širokog Brijega cca. 22 km zračne linije, te od centra Tomislavgrada cca. 18 km zračne linije.

VE Poklečani, planira se graditi na zemljištu, koje se nalazi unutar koncesijske zone, na prostoru sljedećih katastarskih općina:

- K.O. Poklečani
- K.O. Konjsko Bare
- K.O. Vrpolje

Izgradnja predmetnih građevina koji čine objekt Vjetroelektrana Poklečani planirana je na zemljištu koje je označeno kao: 100/1, 104, 127, 157, 158, 159, 165, 179/1, 179/2, 470, 658, 704, 705, 708, 710, 1021, 1062, 1064, 1065, 1066, 1067, 1246, 1252, 1254, 1256/1, 1270, 1276, 1278, 1279, 1280, 1281, 1282, 1283, 1284, 1285, 1286, 1309/2, 1319, 1374, 1378, 1380, 1387, 1388, 1393, 1394, 1395, 1396, 1398, 1400, 1401, 1402, 1403, 1404, 1405, 1406, 1413, 1430/3, 1581, 1818, 1819, 1846, 1847, 1893, 1894, 1901, 1903, 1950, 1954, 1955, 4059, 4062, 4064, 4066, 4095, 4098, 4102, 4131, 4132, 4134

K.O. Poklečani

3804/3, 3804/4, 3805, 3806, 3808/1, 3820, 3835, 3836, 3848, 3896/1

K.O. Konjsko Bare 1/1 K.O. Vrpolje

Dio zemljišta je u državnom vlasništvu odnosno u vlasništvu DR SV Šumska uprava, a dio je u privatnom vlasništvu.

Zemljište na kojem će se nalaziti planirani objekt je predmet „Odluke o dodjeli koncesije Javnom poduzeću „Elektroprivreda HZ HB“ d. d. Mostar za izgradnju i korištenje vjetroelektrane „Poklečani“ na lokaciji Rakitno, Općina Posušje“, (Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke“, broj: 5/23 i 9/23) Na temelju navedenih Odluka, Vlada Županije Zapadnohercegovačke i JP „Elektroprivreda HZ HB“ d. d. Mostar zaključili su Ugovor o koncesiji za izgradnju i korištenje vjetroelektrane „Poklečani“ na lokaciji Rakitno, Općina Posušje, br. I-3199/23, od 18.4.2023.god.

c) Podaci o projektu i sažeti opis projekta:

Temeljem dosada izrađene studijske i projektne dokumentacije, te provedenih geotehničkih i geofizičkih istražnih radova, tehničko rješenje izgradnje VE Poklečani sastojati će se od sljedećih građevinskih cjelina/građevina:

- Priključak na magistralnu cestu M-17.5, pristupne i servisne prometnice te platforme za kranove
- Transformatorska stanica TS 220/33/10(20) kV Poklečani s upravljačkom zgradom i priklučkom na elektroenergetski sustav (DV 2x220 kV Rama-Posušje)
- Srednjenaponska 33 kV kabela mreža zajedno sa komunikacijskom mrežom
- 20 vjetroturbina s temeljima, nazivne jedinične snage do 6,6 MW, promjera rotora 155 m, visine gondole 122,5 m, ukupne instalirane snage 132 MW. Najbliži stambeni objekti udaljeni su od južne granice koncesijskog područja, točnije od RT2 cca. 1,2 km zračne linije. VE Poklečani, kako joj i samo ime govori, bit će postrojenje za proizvodnju električne energije iz energije vjetra. VE Poklečani bit će smještena na koncesijskom području koje je omeđeno sa 21 rubnom točkom (RT), čije su koordinate dane u tablici 1.

Ukupna površina koncesijskog područja iznosi 14 206 932 m² odnosno 14,2 km². Tablica 1 Gauss – Krüger koordinate rubnih točaka koncesijskog područja

Rubna točka Y X

1.	6456021 4822652
2.	6452975 4824914
3.	6450802 4827189
4.	6451676 4828174
5.	6453077 4826646
6.	6453685 4826052
7.	6453844 4825946

8.	6454191 4825814
9.	6454616 4825825
10.	6455445 4825490
11.	6455911 4825358
12.	6456145 4825273
13.	6456376 4825155
14.	6456958 4824797
15.	6457192 4824676
16.	6457701 4824548
17.	6458446 4824045
18.	6458567 4823911
19.	6458655 4823713
20.	6458553 4823378
21.	6457236 4822668

Vjetroelektrana je postrojenje koje sadrži određeni broj vjetroagregata, koji pretvaraju kinetičku energiju (energiju gibanja) vjetra u mehaničku energiju (gibanje lopatica i rotora generatora) te na kraju, kao posljedica gibanja rotora uz stator, nastaje električno polje, pomoću kojeg se javlja tok električne energije u vodičima.

Vjetroelektrana VE Poklečani će se sastojati od 20 vjetroturbina raspoređenih u dva rova. ROV 1 podrazumijeva turbine smještene na Štitar planini, odnosno turbine od VT1 - VT14, dok je ROV 2 pozicioniran sjeveroistočno od ROV-a 1 na području Debelog brda i obuhvaća lokacije vjetroturbina VT15 - VT20. Ukupna instalirana snaga VE Poklečani bit će 132 MW. Konačna jedinična snaga i izbor tipa vjetroturbine bit će poznati nakon provedbe javnog nadmetanja za nabavu vjetroturbina i ugovaranja isporuke vjetroturbina. Vjetroturbine će biti smještene na lokacijama, čije su koordinate dane u tablici 2.

Tablica 2 Gauss – Krüger koordinate vjetroturbina u koncesijskom području

Broj

Vjetroturbine	Koordinate	Y	X
VT1		6452044.26	4827570.86
VT2		6452290.38	4826964.34
VT3		6452801.66	4826799.23
VT4		6452168.85	4826293.53
VT5		6453097.29	4826341.69
VT6		6453338.67	4825787.89
VT7		6453724.45	4825366.14
VT8		6454157.43	4825056.38
VT9		6454479.83	4824593.95
VT10		6455090.64	4824427.01
VT11		6455469.52	4824038.29
VT12		6455905.09	4823689.31
VT13		6456397.68	4823420.58
VT14		6456909.27	4823164.43
VT15		6456013.53	4825232.65
VT16		6456397.18	4824956.49
VT17		6456958.42	4824489.63

VT18	6457415.56 4824046.70
VT19	6458013.24 4824051.79
VT20	6458469.64 4823860.35

Idejnim projektom je odabrana referentna vjetroturbina koja se sastoji od 20. tehnički opis referentne vjetroturbine: nazivna snaga vjetroagregata 6,6 MW, rotor promjera 155 m, visina stupa 122,5 m, broj lopatica 3, duljina lopatice 76 m, ukupna visina vjetroturbine 200 m i ukupna instalirana snaga vjetroelektrane 132 MW.

Vjetroelektrana će imati prateću trafostanicu, podzemni kabelski razvod koji će povezivati vjetroturbine sa trafostanicom, pristupne ceste, upravljački objekt, samostojeći mjerni stup za praćenje brzine vjetra. Tijekom izgradnje predviđeni su privremeni objekti kao što su: privremeno gradilište, skladišta, okretišta na pristupnim cestama, te privremene prostorije za smještaj opreme i inženjerskih ureda. Sama lokacija gradilišta nije predviđena za smještaj radne snage niti postavljanje postrojenja poput betonare. Za smještaj radnika bit će zadužen odabrani izvođač, a na raspolaganju je dovoljan broj javnih i privatnih iznajmljivača. Također, beton za ugradnju će se dobavljati iz najbližih postojećih betonara, kojih ima nekoliko u okolici Posušja. Za sanitarne potrebe na gradilištu će biti postavljeni prijenosni kemijski WC-i koje će održavati tvrtka koja ih iznajmljuje.

Lokacija vjetroagregata odabrana je na način da se u što većoj mjeri izbjegne područje prekriveno šumom, kao i dvije manje obradive površine koje se nalaze između dva niza vjetroelektrane (ROV 1 i ROV 2) i svakako predstavljaju nepovoljan položaj za područje s gledišta brzine vjetra, jer su to depresije.

Zauzimanje zemljišta

Kao što se pokazalo u praksi kod drugih srodnih projekata, odnosno već izgrađenih vjetroelektrana, trajno zauzimanje zemljišta izgradnjom vjetroelektrane je relativno malo. Zbog same tehnologije rada zahtjev je da vjetroagregati budu postavljeni, odnosno udaljeni jedan od drugog na tolikoj udaljenosti da aerodinamički ne ometaju jedni druge. Trajno zauzimanje zemljišta ograničeno je na usko područje oko vjetroturbina, pristupnih cesta, platformi dizalica, platforme za samostojeći toranj za stalno praćenje brzine vjetra, kontrolne zgrade i platforme trafostanice. Temelji promjera 25 m oblažu se materijalom debljine 1 m, nakon čega se postavlja čelična podloga promjera cca. 6 m, na kojem je učvršćen stup vjetroturbine, ostaje viriti iz zemlje. Jedan temelj pokriva površinu od 490,63 m², što sa ukupno 20 vjetroagregata daje 9812,6 m². Ovo je jedino trajno zauzimanje zemljišta. Realni izračun zemljišta uzima u obzir samo promjer tornja turbine koji iznosi 5,8 m. To rezultira 26,41 m² zemljišta po vjetroturbini, što je ukupno 528,2 m² za svih 20 vjetroturbina. Uz svaki vjetroagregat, u njegovom podnožju, nalazit će se plato površine 13 860 m² (210 x 66 m), koji će služiti za montažu i privremeno skladištenje dijelova vjetroagregata neposredno prije postavljanja. Ti će platoi zauzimati ukupno 277 200 m² ili cca 0,28 km² ili 1,9% ukupne površine vjetroelektrana. Platoi se izvode u sklopu pristupnih cesta, stoga će konačna odnosno realna zauzeta površina biti manja od 13 860 m².

Za potrebe građenja i održavanja planirana je izgradnja nove dionice servisne ceste Crvenice – Rakitno za dopunski promet vozila standardnih gabarita tijekom izgradnje te za održavanje nakon izgradnje. Studijom izvodljivosti WF Poklečani razmatrana je rekonstrukcija i asfaltiranje postojećih makadamskih cesta, međutim nakon terenskih istraživanja planirana je izgradnja nove trase u dužini od cca. 3,5 km, u sklopu izgradnje lokalne ceste s dva dvosmjerna prometna traka, koja će spajati postojeće, pokazala se kao bolje i svrsishodnije tehničko rješenje. Prometnice na području Rakitna (općina Posušje) i Crvenica (općina Tomislavgrad). Konačno tehničko rješenje bit će definirano nakon izrade projektne dokumentacije. Osim opskrbnih prometnica, za polaganje elektroinstalacija planira se izrada tzv. energetske ceste koja spaja dva rova dužine 2367 metara, a koja će se realizirati uz postojeće makadamske prometnice uz iskop kabelskog kanala za postavljanje 3. snopa kabela u zadanoj duljini. Za TS 220/33/10(20) kV Poklečani idejnim rješenjem predviđena je

zona tlocrtne površine cca. 205 x 160 m sa kosinama. Za formiranje građevinske čestice TS 220/33/10(20) kV Poklečani izrađen je geodetski elaborat od strane JP ELEKTROPRIVREDA HZ HB d.d. Mostar iz lipnja 2022.

Ukupno trajno zauzeto zemljište (zemljište) za projekt će biti 581 721,12 m² ili 58,2 ha, što čini samo 4,1 % ukupne površine koncesije (14 206 932,00 m²).

Potrebno je napomenuti da će se točni iskazi površina biti detaljno obrađeni kroz Glavni projekt te su moguća odstupanja od gore navedenih površina.

Vjetroturbine

Vjetroturbine su strojevi koji se koriste za pretvaranje kinetičke energije vjetra u mehanički rad, koji pokreće generatore za proizvodnju električne energije. Glavni dijelovi vjetroturbine su: temelj, toranj, kućište generatora i rotor. Odabrana vjetroturbina imat će maksimalnu visinu (od temelja do vrha vjetroturbine) od cca. 200 m, s visinom kućišta od 122,5 m. Promjer rotora bit će 155 m s lopaticama duljine 76 m. Površina koju opisuju vrhovi lopatica, odnosno površina koju pokriva rotor iznosi 18 869 m². Promjer temelja odabrane vjetroturbine je 25 m. Proizvođač odabrane turbine još nije odabran, ali specifikacije za vjetroturbine snage iznad 6 MW zanemarivo se razlikuju između različitih proizvođača poput Siemens-Gamesa ili Nordex. Dobavljač, odnosno proizvođač odabranog tipa vjetroturbine bit će odabran putem javnog poziva kada projekt dođe u tu fazu. Odabrani model turbine ima visokonaponski transformator ugrađen u kućište, što eliminira potrebu za postavljanjem u podnožje vjetroturbine. Pri modeliranju vjetroelektrane, odnosno određivanju rasporeda vjetroturbina, vodilo se ograničenjima minimalne udaljenosti vjetroturbina od regionalne ceste 220 m, udaljenosti od elektroenergetskih objekata 220 m, granice koncesije od 80 m i što manjem zadiranju u privatne posjede. 20 vjetroturbina pokazalo se kao optimalan broj za postavljanje na području koncesije.

Povezivanje s prijenosnom mrežom

Prijenos električne energije proizvedene u VE Poklečani vrši se u prijenosnu mrežu naponske razine 220 kV (DV 2x220 kV Rama-Posušje) preko TS 220/33/10(20) kV Poklečani. Priključak TS 220/33/10(20) kV Poklečani na DV 2x220 kV Rama - Posušje, planira se realizirati sa četiri nova dvosistemska dalekovodna stupa, od kojih će dva biti izgrađena u središnjoj osi postojećeg dalekovoda. Druga dva stupa bit će izgrađena ispred portala trafostanice.

Unutarnje transportne ceste vjetroelektrane

Interne prometnice (servisne i dovodne) vjetroelektrane Poklečani bit će ukupne duljine 17 542,69 m. Trase dovodnih cesta prate trasu kabliranja, radi lakšeg polaganja kablova i spajanja vjetroturbina, ali i izbjegavanja dodatnog utjecaja na okoliš i smanjenja zauzimanja zemljišta. Uloga pristupnih i servisnih cesta je osigurati siguran transport do mjesta ugradnje vangabaritnog tereta, koji se uglavnom sastoji od dijelova vjetroatregata, za potrebe budućeg održavanja vjetroatregata i na kraju transporta tijekom razgradnje elektrane.

Izgradnja

Investitor procjenjuje da će izgradnja vjetroelektrane „Poklečani” trajati najmanje 2 godine. Međutim, važno je napomenuti da vrijeme izgradnje može trajati dulje od očekivanog, s obzirom na težinu terena i položaj na planini. Sama gradnja sigurno će biti pod utjecajem ekstremnih klimatskih uvjeta. Vrlo je vjerojatno da će izgradnja trajati dulje od predviđenog. Predviđeno je da će izgradnja vjetroelektrane Poklečani ići sljedećim redoslijedom:

- Priprema terena za izgradnju, ravnanje terena, sječa stabala izvan sezone gniježđenja ptica,
- Poboljšanje i izgradnja pristupnih cesta izvan gradilišta na odabranoj trasi za dopremu dijelova vjetroturbina i opreme;
- Izgradnja servisnih i pristupnih cesta na lokaciji,
- Izgradnja i proširenje vanjskih pristupnih cesta i rješavanje kritičnih točaka,
- Izgradnja servisnih platformi, skladišne platforme i baze gradilišta,
- Iskop temelja vjetroatregata,

- Izgradnja trafostanice i priključak na SN mrežu,
- Iskop kanala za polaganje SN kabela,
- Montaža vjetroturbina,
- Tehnički prijem vjetroturbina i vjetroelektrane,
- Vraćanje zemljišta u prirodno stanje do servisnih prometnica, uklanjanje privremenih objekata na gradilištu.

Sječa šume

Za potrebe izgradnje također će biti potrebno posjeći određenu količinu šumske vegetacije. Točna površina šumskog zemljišta na kojem će biti izvršena iznosi cca. 2,25 ha te se može reći da je površina šume predviđena za sječu za smještaj vjetroagregata i pristupnih mala u odnosu na površinu koncesijskog područja. Uz svako stupno mjesto bit će potrebno pripremiti plato za sastavljanje rotora i lopatica te za smještaj dijelova stubova prije sastavljanja. Nakon završetka izgradnje i nakon što privremene strukture budu uklonjene, na pogodnim područjima će se izvršiti pošumljavanje, a kao kompenzacija za posječenu količinu šume, investitor će na drugom pogodnom mjestu (uz konzultacije sa lokalnom zajednicom i nadležnom upravom za šume) pošumiti površinu istovjetnu posjećenoj.

3. Mjere zaštite okoliša :

Operater je dužan da poštuje sljedeće mjere u fazi izgradnje:

Mjere za smanjenje emisija u zrak tijekom izgradnje:

- Koristiti strojeve koji su tehnički ispravni i redovito održavani. U slučaju dužeg zadržavanja transportnih vozila na lokaciji, motorna vozila se gase,
- Izbor transportnih putova treba biti točno određen i sav transport se treba odvijati istim, što će rezultirati najmanjim mogućim negativnim utjecajem na stanovništvo. Po potrebi implemetirati plan upravljanja prometom,
- U slučaju vjetrovitog i suhog vremena, preporučuje se prskanje aktivnih površina gradilišta vodom.

Mjere za smanjenje emisija buke tijekom izgradnje:

- Bučne radove organizirati na način da se obavljaju isključivo tijekom dnevnog razdoblja, a samo u izuzetnim slučajevima, kada to zahtjeva tehnologija, tijekom noći.
- Strojevi koji djeluju na lokalitetu trebaju biti tehnički ispravni u cilju smanjenja emisije buke.

Mjere za smanjenje nastanka otpada:

- Sav otpad (opasni i neopasni) pravovremeno zbrinjavati od strane ovlaštenog poduzeća. Jedini utjecaj tijekom faze rada VE jeste nastajanje ambalažnog i elektronskog otpada tijekom servisiranja i popravki na postrojenju u slučaju eventualnih kvarova. Ovaj otpad se mora zbrinjavati u skladu sa Zakonskom regulativom i od strane ovlaštenih poduzeća.

Mjere za smanjenje utjecaja na stanovništvo:

- Sukladno rezultatima Studije zasjenjenja, zaustaviti rad vjetroturbine koja uzrokuje efekt zasjenjenja u predviđenom vremenu trajanja na određene datume na koje se efekt pojavljuje;
- Prilikom izvođenja aktivnosti miniranja, obavijestiti lokalno stanovništvo prije izvođenja takvih radova,
- Zvučnim sigalima upozoriti stanovništvo neposredno prije detonacije,
- Za vjetroturbine smještene uz blizini magistralne ceste M15 (VT16, VT17 i VT18), tijekom miniranja odnosno izvođenja detonacije, potrebno je u tom trenutku zaustaviti promet iz sigurnosnih razloga,
- Prilikom vršenja transporta, odnosno dopremanja komponenti vjetroturbina, potrebno je obavijestiti stanovnike koji žive uz cjelokupnu dopremnu rutu s obzirom da se radi o vangabaritnom teretu koji zahtjeva poseban prijevoz i poseban režim prometa (zatvaranje određenih dionica cesta itd.),

- Za prijevoz vangabaritnog tereta i posebnu regulaciju prometa pribaviti sve potrebne dozvole od nadležnih tijela, a prijevoz vršiti u suradnji sa policijskim upravama općina i gradova kroz koje se doprema komponenti bude vršila.

Mjere za smanjenje utjecaja na krajolik:

- Sječu šume svesti na najmanju moguću mjeru,
- Nakon završetka izgradnje i nakon što privremene strukture budu uklonjene, na pogodnim područjima će se izvršiti pošumljavanje, a kao kompenzacija za posječenu količinu šume, investitor će na drugom pogodnom mjestu (uz konzultacije sa lokalnom zajednicom i nadležnom upravom za šume) pošumiti površinu istovjetnu posječenoj,
- Bilo kakve izmjene krajolika kao posljedica izvođenja građevinskih radova, kao što su npr. iskopi, trebaju biti vraćene u prvobitno stanje nakon završetka radova;
- Gdje je moguće na području direktnog utjecaja, nakon završetka građevinskih radova izvršiti pošumljavanje domaćim vrstama biljaka;
- Zemljane radove i njihov obuhvat svesti na najmanju moguću mjeru;
- Otvoreni plamen na gradilištu treba biti strogo zabranjen, kako bi se spriječila pojava požara;
- Kako bi se vjetroagregati lakše stopili s obzorom, obojiti ih u kombinaciju bijele i sive boje, sukladno najboljim praksama i ponudi proizvođača opreme,
- Kako bi se ublažio vizualni učinak, prilikom građevinskih radova potrebno je koristiti prirodne materijale lokalnog porijekla.

Ukoliko se prilikom izvođenja radova pronađu artefakti za koje se može pretpostaviti da imaju svojstva dobra kulturno-povijesnog naslijeđa, radove je potrebno odmah zaustaviti i sukladno zakonskoj regulativi o tome obavijestiti Zavod za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta.

- Svi radovi se moraju odmah obustaviti
- Lokacija nalazišta se mora prikladno označiti
- Lokacija se mora zabilježiti, a svi se nalazi moraju ostaviti kako su nađeni
- Mora se osigurati čuvanje lokacije da se nalazi ne bi oštetili ili bili ukradeni ukoliko se radi o pokretnim nalazima
- Voditelj gradilišta će obavijestiti Zavod za zaštitu spomenika, a čiji predstavnici žurno izlaze na teren da bi snimili i dokumentirali postojeće stanje
- Nadležni Zavod će dati smjernice za daljnje postupanje

Mjere za smanjenje utjecaja na floru i faunu:

Utjecaj na floru je vremenski ograničen na period izgradnje i neminovan s obzirom na zemljane radove koji se moraju izvesti. Ovaj utjecaj nije moguće umanjiti dodatnim mjerama uz one koje će se primjenjivati, kao što su:

- Građevinske radove ograničiti strogo na područje predviđeno glavnim građevinskim projektom. Ne smije se bespotrebno izlaziti van okvira predviđenih radova kako se ne bi dodatno zauzimao prostor za izvođenje radova;
- Pažljivo skladištiti opasne tvari (maziva, ulja, gorivo, boje itd.) na vodonepropusnim podlogama tijekom izgradnje,
- Popravke strojeva i izmjena ulja i maziva ne smiju se obavljati na gradilištu nego striktno na za to određenom mjestu, koje je opremljeno vodonepropusnom podlogom i sakupljačem masti i ulja,
- Parkiranje mehanizacije isključivo na platou koji je predviđen za te namjene po Planu organizacije gradilišta,
- Upravljanje otpadom u skladu s Planom upravljanja građevinskim otpadom tijekom izgradnje,
- Ukoliko se primijeti ugrožena vrsta biljke na gradilištu, istu je potrebno iskopati s korjenovim sustavom i premjestiti 200 m dalje od lokacije,
- Na gradilištu otvoreni plamen treba biti strogo zabranjen, kao i bilo kakvo spaljivanje otpada i ostalih materijala, radi visokog rizika od požara;

- Zabraniti branje i čupanje zaštićenih i ugroženih vrsta biljaka, koje budu identificirane na području utjecaja,
- S obzirom da će na gradilištu biti velika koncentracija strojeva i opreme koja će pristizati iz inozemstva, potrebno je pratiti pojavu invazivnih vrsta biljaka
- Izraditi plan upravljanja invazivnim vrstama biljaka,
- Uklanjati invazivne vrste biljaka sa gradilišta.

Utjecaj na faunu, za razliku od utjecaja na floru, nastavlja se i nakon aktivnosti izgradnje, a mjere za smanjenje utjecaja nakon izgradnje su sljedeće:

- Građevinske aktivnosti svesti na najmanju moguću mjeru i obavljati ih u granicama prostora koji je predviđen za to,
- Tijekom aktivnosti miniranja i bušenja, odabrati one tehnologije i tip eksploziva za koji je dokazano da ima najmanje utjecaja na živi svijet,
- Aktivnosti miniranja i bušenja te čišćenja terena i sječu šume, izvoditi van sezone gniježđenja ptica;
- Upravlјati otpadom u skladu s Planom upravljanja građevinskim otpadom tijekom izgradnje, kako bi se spriječila manipulacija otpada od strane divljih životinja, koje mogu biti oportunisti u ovom smislu,
- Redovno odvoziti i zbrinjavati otpad, kako se ne bi gomilao na gradilištu i privlačio oportunističke divlje životinje (lisice, medvjedi itd.);
- Održavati stalan kontakt s upravom za šume i sa lovačkim društvima, kako bi se stekao realan uvid u utjecaj izgradnje vjetroelektrane na lovnu divljač i njihovu brojnost.
- Raščišćavanje terena i uklanjanje biljnog pokrova izvršiti van sezone parenja/gniježđenja ptica (od kolovoza do ožujka);
- Vrhove lopatica obojiti u crveno kako bi bile vidljivije pticama grabljivicama;
- Lopatice obojiti UV reflektirajućom bojom, kako bi bile vidljive svim vrstama ptica;
- Instalirati treptuća svjetla na gondolama vjetroturbina kako bi noću bile vidljive pticama i tako spriječiti potencijalne kolizije ptica s vjetroturbinom;
- Instalirati ultrazvučne uređaje koji će služiti kao repelent odnosno sredstvo za odvrćanje šišmiša od vjetroturbina čime će se smanjiti potencijalni broj sudara;
- Preporučljivo je obojiti lopatice UV bojama koje ih čine uočljivim pticama,
- Obavezno je postavljanje naprava koje enemogućavaju slijetanje ptica na strukture vjetroturbine,
- Poželјna je upotreba bijelih ili crvenih treptajućih svjetala za kako bi se noću izbjegli sudari ptica i šišmiša sa vjetroturbinom,
- S obzirom na prirodu postrojenja, u prvoj godini rada vjetroelektrane predlaže se mjerenje razine buke u okolišu lokaliteta dva puta za dnevni i noćni period od strane ovlaštenog poduzeća. Ukoliko rezultati mjerenja budu zadovoljavajući, preporučuje se mjerenje buke jednom u tri godine, a parametri koji trebaju biti određeni su $L_{eq}(A)$ i $L_{1\%}(A)$,

Kako bi se utvrdio utjecaj nakon izgradnje vjetroelektrane na ptice i šišmiše, u razdoblju u trajanju od dvije godine nakon izgradnje potrebno je pratiti kretanja ptica i šišmiša putem Monitoringa ptica i šišmiša.

Ovaj monitoring treba da obuhvati dvoogodišnje praćenje ptica da bi se dobio kompletan uvid u utjecaj koji VE Poklečani može imati na ptice tijekom svog rada. Istraživanje treba biti provedeno po metodologiji koja predstavlja najbolju europsku praksu u provođenju monitoringa na područjima vjetroparkova (Scottish Natinal Heritage 2017) i koja je opće prihvaćena od strane svih relevantnih zaštitarskih i finansijskih organizacija (IFC, EBRD). Jednogodišnji monitoring bi trebalo da pruži informacije o korištenju projektne oblasti od strane ptica koje su sklone sudarima sa vjetroturbinama – ciljne vrste, brojnosti i distribuciji ptica koje se gnijezde na projektnom području i okolini (ptice grabljivice koje imaju veće areale aktivnosti).

Monitoring nakon izgradnje treba pružiti sljedeće rezultate:

1. Faktor smrtnosti (broj uginulih ptica),
2. Faktor rizika (smrtnost) za svaku turbinu I polje vjetroelektrane u cjelini,
3. Razdoblje povećanog i smanjenog rizika tijekom godine,
4. Utjecaj vremenih prilika na faktore prisutnosti I smrtnosti,
5. Faktor rizika za vrste s visokim stupnjem ugroženosti.

Metodologija istraživanja treba da se sastoji od:

1. Istraživanje po povoljnim tačkama (Vantage point survey),
2. Istraživanje ptica gnjezdarica,
3. Istraživanje ptica grabljivica,
4. Istraživanje sova I drugih noćnih vrsta ptica,
5. Mjesečni pregled/monitoring platoa vjetroturbina u cilju pronalaženja mrtvih jedinki, kako bi se utvrdilo je li došlo do sudara I koliko često.

Svaki vjetroagregat treba nadzirati zasebno i to makar jednom mjesečno – u razdoblju od prosinca do travnja, te dva puta mjesečno – od svibnja do studenog. Potreban je pojačan nadzor u slučaju smanjene vidljivosti, kada se očekuje da bi ptice mogle koristiti vjetroagregate kao odmorište u vrijeme seobe. U krugu od 50 metara od turbine za manje ptice i u krugu od 250 metara za grabljivice treba odrediti vrstu ptica i njihov broj, te njihovo ponašanje (da li lete oko turbine, stoje na njoj, love itd).

Pored ciljnih vrsta, informacije se prikupljaju i za sekundarne ciljne vrste. Također, tijekom istraživanja bilježi se i prisustvo svih drugih vrsta ptica prisutnih na projektnoj oblasti. Spisak svih zabilježenih vrsta ptica treba priložiti na kraju godišnjeg izvještaja.

Ovisno o rezultatima, ukoliko bude potrebno odrediti će se da li je potrebno nastaviti monitoring ili poduzeti potrebne zaštitne mjere. U slučaju da se utvrdi smrtnost ptica predvidjeti provedbu svih mogućih mjera zaštite uključujući i prilagođavanje i/ili ograničavanje rada vjetroturbina u vrijeme najveće aktivnosti, osobito za vrijeme proljetnih I jesenskih sezonskih migracija kao i dnevnih migracija prema lovnom staništu.

Monitoring šišmiša:

Potrebno je provesti monitoring nakon izgradnje energetskog parka. Ovaj monitoring treba obuhvatiti dvogodišnje praćenje šišmiša da bi se dobio kompletan uvid u stanje i zastupljenost šišmiša na utjecajnom području koje obuhvaća VE Poklečani. Istraživanje treba izvršiti prema metodologiji koja predstavlja najbolju europsku praksu u provođenju monitoringa na područjima vjetroparkova (EUROBATS) i koja je općeprihvaćena od strane svih relevantnih zaštitarskih I finansijskih organizacija (IFC, EBRD). Dvogodišnji monitoring treba pružiti informacije o korištenju projektne oblasti od strane šišmiša, brojnosti i distribuciji na projektnom području i okolini kako bi se izračunao indeks aktivnosti koji ukazuje na značaj istraživnog područja za faunu šišmiša.

Metodologija istraživanja treba se sastojati od:

1. Istraživanja pomoću ručnog detektora za šišmiše,
2. Istraživanja pomoću automatskih detektora za šišmiše,
3. Istraživanje platoa oko vjetroturbina u cilju pronalaženja mrtvih jedinki, kako bi se utvrdilo je li došlo do sudara i koliko često.

4. U slučaju promjene u radu investitor je dužan u vezi sa istim obratiti se Federalnom ministarstvu okoliša i turizma, kako bi se primjenile odredbe poglavlja IX Zakona o zaštiti okoliša (Procjena utjecaja na okoliš) i Uredbe o projektima za koje je obavezna procjena utjecaja na okoliš i projektima za koje Federalno ministarstvo odlučuje o potrebi procjene utjecaja na okoliš.

5. Članom 84. Zakona o zaštiti okoliša FBiH propisane su opšte obaveze operatora u vezi sa zaštitom okoliša, a koji se moraju ispuniti tokom izgradnje, rada, održavanja i prestanka rada pogona i postrojenja.

6. Zbrinjavanje svih vrsta otpada koji nastaje u fazi rada, vršiti u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom („Službene novine FBiH“, 33/03, 72/09, 92/17).

7. Ovo rješenje prestaje važiti ukoliko se promijene uslovi u skladu s kojima je izdato.

OBRAZLOŽENJE

Podnositelj zahtjeva – JP „Elektroprivreda HZ HB“ d.d. Mostar, obratio se dana 21.03.2023. godine Federalnom ministarstvu okoliša i turizma sa zahtjevom za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš za Vjetroelektrane „Poklečani“ instalirane snage 132 MW, općina Posušje. Zahtjev je predat u formi koju nalaže Uredba o projektima za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš i projektima za koje se odlučuje o potrebi procjene uticaja na okoliš („Službene novine Federacije BiH“ broj 51/21, 33/22 i 104/22) (u daljem tekstu Uredba), na obrascu iz Priloga III. Uredbe, izrađen od strane ovlaštene konzultantske kuće Zagrebinspekt d.o.o, Mostar.

Pravni osnov za vođenje postupka prethodne procjene uticaja na okoliš su odredbe člana 65., 68. i 71. Zakona o zaštiti okoliša i član 7. stav (1) tačka a) Uredbe. Naime, za projekte sadržane u Prilogu II. Projekti za koje Federalno ministarstvo odlučuje o potrebi provođenja procjene uticaja na okoliš, poglavlje 3. ENERGETSKA INDUSTRIJA (h) Postrojenja koja koriste snagu vjetra za proizvodnju električne energije, Federalno ministarstvo okoliša i turizma provodi postupak prethodne procjene u kojem će odlučiti o potrebi daljeg provođenja procjene uticaja na okoliš putem izrade Studije.

Nakon uvida u dostavljeni Zahtjev i priloženu dokumentaciju, utvrđeno je da je podnositelj Zahtjeva dostavio:

- a) Zahtjev za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš u formi obrasca iz Priloga III. Uredbe izrađen od strane ovlaštene konzultantske kuće Zagrebinspekt d.o.o, Mostar
- b) Idejni projekat VE Poklečani, izrađen od strane JP „Elektroprivreda HZ HB“ d.d. Mostar i ECOPLAN d.o.o., Mostar, zajednička oznaka projekta: 03/VE-POKL-2023. siječanj 2023 godine, Knjiga 0, Knjiga 1, Knjiga 2, Knjiga 3, Knjiga 4, Knjiga 5, Knjiga 6, Knjiga 7,
- c) Idejni Projekat „TS 220/33/10(20) kV Poklečani“ br: PC 104-22 izrađen od strane DALEKOVOD d.o.o., Mostar, svibanj 2022 godine,
- d) Idejni Projekat „Uvod DV 2x220 kV Rama – Posušje u TS 220/33/10(20) kV Poklečani“ br: PC 204-22 izrađen od strane DALEKOVOD d.o.o., Mostar, svibanj 2022 godine,
- e) Idejni Projekat TS 220/33/10(20) kV Poklečani u sklopu vjetroelektrane „POKLEČANI“, Arhitektonski projekat broj: 579/23 izrađen od strane ECOPLAN d.o.o., Mostar, siječanj 2023. godine,
- f) CD sa dokumentacijom u elektronskom obliku,
- g) Akt Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša Županije Zapadnohercegovačke broj: 06-02-23-8-257-2/21, od 06.08.2021 godine sa grafičkim izvodom (dvije karte) iz Prostornog plana Županije Zapadnohercegovačke,
- h) Odluka o dodjeli koncesije JP „Elektroprivreda HZ HB“ d.d. Mostar za izgradnju i korištenje vjetroelektrane „Poklečani“ na lokaciji Rakitno, Općina Posušje, broj: 01-1351-1/22-146,

i) Odluka o izmjeni Odluke o dodjeli koncesije JP „Elektroprivreda HZ HB“ d.d. Mostar za izgradnju i korištenje vjetroelektrane „Poklečani“ na lokaciji Rakitno, Općina Posušje, broj: 01-205-1/23-150,

j) Izjava o istinitosti, tačnosti i potpunosti podataka sadržanih u zahtjevu (Prilog V) koja je potpisana od odgovornog lica podnosioca zahtjeva (ovjerena u skladu sa Uredbom).

Dana 26.04.2023. godine, investitor je dostavio dopunu zahtjeva broj: II-1317/23 u kojoj je dostavio ovjerenu kopiju ugovora o koncesiji sklopljenog dana 18.04. 2023 godine pod brojem I-3199/23 od strane Vlade Županije Zapadnohercegovačke kao koncesora i JP „Elektroprivreda HZ HB“ d.d. Mostar, kao koncesionara.

Razmatrajući podneseni zahtjev i uvidom u priloženu dokumentaciju, utvrđeno je da je zahtjev podnešen kako je propisano na obrascu iz Priloga III. Uredbe o projektima za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš i projektima za koje se odlučuje o potrebi procjene uticaja na okoliš („Službene novine Federacije BiH“ broj 51/21), te da ne sadrži sve potrebne elemente propisane članom 69. stav (2) Zakona o zaštiti okoliša („Službene novine Federacije BiH“, broj 15/21).

Dopisom od 18.05.2023. godine, od investira je traženo da svoj Zahtjev dopuni na način da se dopuni poglavlje C.1.8., te da se dostavi elektronska verzija Zahtjeva kako bi isti mogao biti podignut na web stranicu ovog federalnog ministarstva radi javnog uvida.

Investitor je postupio kako je traženo, te je u zakonski ostavljenom roku dostavio dopunjeni Zahtjev za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš dana 06.06.2023. godine.

Nakon ovako utvrđenog činjeničnog stanja primjenjena je ček lista iz člana 6. stav (5) Uredbe i uvrđeno je da predmetni zahtjev može biti stavljen na javni uvid javnosti.

Kako u skladu sa članom 40. i 70. Zakona o zaštiti okoliša („Službene novine Federacije BiH“, broj 15/21), nadležno ministarstvo treba da osigura učešće javnosti u postupcima prethodne procjene uticaja na okoliš, dokumentaciju smo radi upoznavanja sa namjeranim zahvatom i davanja primjedbi i sugestija, dana 13.06.2023 godine, dostavili zainteresiranim subjektima:

- Federalnom ministarstvu kulture i sporta - Zavod za zaštitu spomenika,
- Federalnom ministarstvu zdravstva,
- Ministarstvu prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša ŽZH,
- Općini Posušje – Služba za općtu upravu i društvene djelatnosti (obavijestiti MZ i NVO) i Služba za imovinsko-pravne, geodetske poslove, katastar prostorno uređenje i zaštitu okoliša.

Pored toga, navedenim subjektima i svoj drugoj zainteresiranoj javnosti osiguran je besplatan uvid u dokumentaciju priloženu uz taj zahtjev postavljanjem zahtjeva na web stranicu Federalnog ministarstva okoliša i turizma, dana 13.06.2023 godine. U tom cilju osigurano je da navedeni subjekti dostave svoja mišljenja Ministarstvu u roku od 30 (trideset) dana od dana objavljivanja na web stranici.

U zakonskom roku od 30 dana zaprimljena su stručna mišljenja:

1. Stručno mišljenje o utjecaju na kulturno – historijsko naslijeđe Projekta izgradnje VE Poklečani, općina Posušje, pod brojem: 07-36-4-3163-1/23 od 19.07.2023 godine, gdje između ostaloga, u bitnom, navode: „Zavod za zaštitu spomenika FBiH **ne može dati pozitivno stručno mišljenje** iz aspekta zaštite kulturno-historijske baštine za projekat izgradnje VE Poklečani. S tim u svezi potrebno je da se navedeni arheološki lokaliteti točno lociraju, odnosno da se izvrše rekognosciranje i probna arheološka istraživanja lokaliteta sa provjerom i preklopom na detaljnim geografskim kartama u suradnji sa

Službom za imovinsko-pravne, geodetske poslove, katastar, prostorno uređenje i zaštitu okoliša Općine Posušje.

Izvešće/elaborat o izvršenom rekognosciranju i probnim arheološkim istraživanjima na prostornom obuhvatu planirane VE Poklečani, investitor je u obvezi dostaviti Zavodu za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i športa na uvid i suglasnost.”

Dana 25.07.2023. godine, investitoru je dostavljen akt u kojem mu se traži dopuna tj. Izvešće/elaborat o izvršenom rekognosciranju i probnim arheološkim istraživanjima na prostornom obuhvatu planirane VE Poklečani.

Investitor je dana 03.08.2023. godine, dostavio traženi Elaborat broj: 491-EA-08/23 od augusta/kolovoza 2023. godine, koji je dana 04.08.2023. godine upućen na suglasnost Zavodu za zaštitu spomenika Federalnog ministarstva kulture i sporta.

Dana 10.08.2023. godine zaprimljeno je Stručno mišljenje o utjecaju na kulturno – historijsko naslijeđe Projekta izgradnje VE Poklečani, općina Posušje, pod brojem: 07-36-4-3163-5/23 od 09.08.2023 godine, gdje se, između ostaloga, u bitnom navodi: “Zavod za zaštitu spomenika FBiH **može dati pozitivno stručno mišljenje** iz aspekta zaštite kulturno-historijskog naslijeđa za projekat izgradnje VE Poklečani, općina Posušje, a prema dostavljenom Zahtjevu za prethodnu procjenu utjecaja na okoliš, broj: 01-2-Rev1-119-III iz lipnja 2023 godine, i Elaboratu o preventivnim arheološkim istraživanjima vjetroelektrana Poklečani broj: 491-EA-08/23 iz augusta 2023 godine.”

Sve argumentovane primjedbe zainteresiranih subjekata ugrađene su u dispozitiv ovog rješenja u tački 3. Mjere zaštite okoliša.

Nacrtr rješenja o prethodnoj procjeni uticaja na okoliš za Projekat izgradnje Vjetroelektrane Poklečani, općina Posušje, snage 132 MW – da nije potrebno dalje provođenje procjene uticaja na okoliš putem izrade studije uticaja na okoliš, je podignuto na web stranicu Federalnog ministarstva okoliša i turizma dana 15.08.2023. godine gdje se daje javnosti rok od 8 dana za dostavu mišljenja sugestija i primjedbi.

Do dana izdavanja ovog rješenja nisu zaprimljeni komentari niti primjedbe na nacrt predmetnog rješenja.

Razlozi zbog kojih nije potrebno dalje provoditi postupak procjene uticaja na okoliš su sljedeći: Nakon provedenog navedenog postupka i utvrđenog činjeničnog stanja, izvršena je ocjena svih dokaza koji su priloženi uz zahtjev, kao i mišljenja subjekata koja su dostavljena Ministarstvu prema članu 70. stav (3) Zakona. Na to činjenično stanje i dokaze, primijenjena je ček lista iz člana 6. stav (5) Uredbe, pa je utvrđeno da u ovom slučaju nije potrebno dalje provođenje procjene uticaja na okoliš putem izrade studije uticaja na okoliš za ovaj projekat kako je i navedeno u dispozitivu ovog rješenja.

Izrada studije nije potrebna iz razloga što obzirom na lokaciju projekta, obilježja i moguće uticaje projekta, a koji su sadržani u zahtjevu dostavljenom na propisanom obrascu, potom uzimajući u obzir kriterije iz Priloga IV. Uredbe, te uzimajući u obzir zaprimljena mišljenja javnosti i nadležnih organa, ovo Ministarstvo smatra da uz primjenu postojećih relevantnih propisa iz područja zaštite okoliša, te primjenom mjera iz tačke 3. dispozitiva, **predmetni projekat neće imati značajan uticaj na okoliš.**

Tačka 1. ovog rješenja zasnovana je na tome da je ovo Ministarstvo u skladu sa članom 71. Zakona o zaštiti okoliša, ocijenilo na osnovu dostavljene dokumentacije i mišljenja nadležnih organa, a prema kriterijima iz Priloga IV. Uredbe, da planirani projekat neće imati značajan negativan uticaj na okoliš, te zbog toga nije potrebno provoditi postupak procjene uticaj na okoliš.

Tačka 2. ovog rješenja, propisana je u skladu sa članom 7. stav (2) Uredbe o projektima za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš i projektima za koje se odlučuje o potrebi procjene uticaja na okoliš, kojim je propisan sadržaj rješenja.

Tačka 3. ovog rješenja, propisana je u skladu sa članom 7. stav (3) Uredbe o projektima za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš i projektima za koje se odlučuje o potrebi procjene uticaja na okoliš, kojim je propisano da rješenje o prethodnoj procjeni uticaja na okoliš, na osnovu provedenog postupka prethodne procjene uticaja na okoliš, može sadržavati i mjere zaštite okoliša.

Tačka 4. ovog rješenja, propisana je u skladu sa članovima iz poglavlja IX Zakona o zaštiti okoliša.

Tačka 5. ovog rješenja, propisana je u skladu sa članom 84. Zakona o zaštiti okoliša gdje su propisane opšte obaveze operatora u vezi sa zaštitom okoliša, a koji se trebaju ispuniti tokom izgradnje, rada, održavanja i prestanka rada pogona i postrojenja.

Tačka 6. ovog rješenja propisana je u skladu načelima i obavezama propisanim Zakonom o upravljanju otpadom („Službene novine Federacije BiH“, broj: 33/03, 72/09 i 92/17) i Pravilnikom o upravljanju otpadnim uljima („Službene novine Federacije BiH“, broj: 94/21).

Polazeći od izloženog činjeničnog stanja i izvršene ocjene izvedenih dokaza, a na osnovu člana 71. Zakona i člana 7. stav (1) tačka a) i stava (3) Uredbe, riješeno je kao u dispozitivu.

Uputa o pravnom lijeku: Ovo rješenje je konačno u upravnom postupku i protiv njega nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor tužbom pred Kantonalnim sudom u Sarajevu u roku od 30 dana od dana prijema ovog rješenja. Tužba se podnosi u dva istovjetna primjerka i sudu se dostavlja neposredno ili mu se šalje preporučeno poštom. Uz tužbu se prilaže ovo rješenje u originalu ili prepisu.

Dostaviti:

- 1) JP „Elektroprivreda HZ HB“ d.d. Mostar
- 2) Ministarstvu prostornog uređenja, graditeljstva i zaštite okoliša ŽZH,
- 3) Općini Posušje – Služba za opću upravu i društvene djelatnosti i Služba za imovinsko-pravne, geodetske poslove, katastar prostorno uređenje i zaštitu okoliša,
- 4) Federalno ministarstvo kulture i sporta, Zavod za zaštitu spomenika
Obala Maka Dizdara 2, 71000 Sarajevo
- 5) Federalno ministarstvo zdravstva
Titova 9, 71000 Sarajevo
- 6) Federalna uprava za inspekcijske poslove
Fehima ef. Čurčića 6, 71000 Sarajevo
- 7) Sektor okolišnih dozvola, procjenu utjecaja na okoliš, registar i čiste tehnologije
- 8) Arhiva